

Nacionalinė vertybė – žmogus

Lietuvoje kartais skelbiami nacionalinių vertybių rinkimai. Tačiau ir be šių rinkimų aišku, kad didžiausia tautos vertybė yra žmogus. Ir nebūtinai kuo nors labai pasižymėjęs, išgarsėjęs, ypatingas – kiekvienas žmogus Lietuvai yra vertybė, turint omeny, kad mūsų tauta maža, o jos genofondas per pastarąjį amžių gerokai apnaukintas. Taigi negalime „nurašyti“ nė vieno piliečio – visi jie mums yra svarbūs.

Vadinasi, mums svarbūs yra visi. Taip pat ir priklausomybių ligomis sergantys – alkoholikai ir narkomanai. Jeigu tokių ligonių yra, tarkim, penktadalis tautos – duok Dieve, kad aš klysciau ir jų būtų daug mažiau – ar mes galime atmesti tuos žmones?.. O juk atmetimo reakcija jaučiama – ir iš valdžios, ir iš visuomenės, ir iš žiniasklaidos pusės. Daugelis linkę tokius žmones pasmerkti ir nuteisti iš anksto. Niekio nuostabaus – alkoholizmas dar visai neseniai oficialiai pripažintas liga, o nemaža dalis visuomenės Lietuvoje ir iki šiol mano, kad tai tėra pasileidimas, užgaida. Kad visus alkoholikus reikia susodinti į galerą ir kaip rapsuotuosius išplukdyti į kokią nors nuošalią salą, kad jie ten nusibaigtų ir netrukdytų padoriems žmonėms gyventi.

O kas galėtų paneigti, kad Lietuvoje geria mažiau nei penktadalis tautos?.. Kad išmirus senųjų alkoholikų kartai, ją keičia nauji „kadrai“?.. Kad alkoholizmas vyrauja ne kaime, kaip buvom įpratę manyti, o gerokai išaugo mieste?.. Kad alkoholio vartojimas kur kas labiau ūgtelėjo tarp moterų nei tarp vyrų?.. Kad oficialiai įregistruotų vaikų alkoholikų turime jau keliolika tūkstančių?..

Dar reiktų prisiminti ir įkalinimo įstaigas. Kiek žinau, dauguma nusikaltimų – vagysčių, apiplėšimų, sužalojimų ir netgi žmogžudysčių – buvo padaryta ne siekiant prasimaitinti, o norint apsvaigti. Pagalvokime, kiek šiandien Lietuvoje yra kalinčių asmenų ir kiek tai kainuoja valstybei ir mums visiems, mokesčių mokėtojams. Ar turėjome laukti, kol visus šituos žmones reiks sodinti į galerą?.. Mes privalome jiems padėti grįžti į visavertį gyvenimą. Jeigu tai pasisektų, Lietuvą galėtų užgriūti net dvi tokios krizės kaip dabartinė – atlaikytume.

Deja, valdžia šios problemos sprendimą dažniausiai įsivaizduoja kaip įvairius draudimus ir suvaržymus. Žinoma, jie reikalingi. Tačiau jie problemos neišspręs. Reikia ir visuomenės, ir žiniasklaidos pagalbos. Tačiau neretai visuomenė dar nesuvokia priklausomybės ligų pragaištingumo, o žiniasklaida žvelgia į tai kaip į savotišką „humoro“ objektą. Tačiau ironija ar nežinojimas čia vargu ar padės. Reikia bendrų, sutelktų pastangų – o jų jau yra. Pagalbos ranką sergantiesiems tiesia medikai, pirmuosius žingsnius žengia policija – tam, kad žmogui būtų padedama, o ne pasmerkiama ir atsiribojama. Didelį darbą šioje srityje atlieka Anoniminių alkoholikų draugija, visuose Lietuvos miestuose, rajonuose ir net kai kuriuose kaimuose turinti savo skyrius. Atsiradusi JAV, ji veikia 180 pasaulio šalių, jos veikla ir patirtis duoda tikrai gerų rezultatų.

Antra vertus, ką manyti apie kai kuriuos politikus, palaikančius silpnojo alkoholio reklamą?.. Juk ne paslaptis, kad silpnojo alkoholio – daugiausia sidro ir įvairių „miksų“ – vartojimas šiais, krizės metais, gerokai išaugo. Ne paslaptis ir kontingentas, kuris dažniausiai ši alkoholį vartoja. Tai vaikai ir paaugliai. Nors gal politikus galima įtarti šventu naivumu?.. Ar nežinojimu?.. Vargu. Matyt, jie tiesiog kitaip supranta vertybes.

Rapolas Svirbelis



Vytautas Ylevičius.

Susitikimas, 1968.

* * *

berniukas valdiškuos namuos
taip stengias
deklamuodamas eilėraštką

net prakaitas lašeliais išpila jam kaktą
raudonas kaip burokas
sugniaužtais kumštukais

tyliai
pasakinėju jam
kadaį jau užmirštais
savo vaikystės žodžiais

Nijolė Miliauskaitė

Kitame numeryje:

- Metų knygos rinkimai: geriausiųjų vienuoliktukas.
- Kristalinė Kęstučio Mikėno glazūra.
- Aleksas Zotovas: gydytojas ir poetas.

Redaguoja Marija Pempytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. Rapolas Svirbelis. Nacionalinė vertybė – žmogus.
- 2-as psl. Stasys Goštautas. Užrašai iš Sūduvos.
- 3-as psl. Laura Sintija Černiauskaitė. Kvėpavimas į marmurą.
- 4-as psl. Aldona Ruseckaitė. Žvelgti į ramų dangaus pakraštį...
- 5-as psl. Raimundas Marius Lapas. Kunigas, kūręs kiną.
- 6-as psl. Danutė Petrauskaitė. Vytauto Strolios muzikinė kolekcija.
- 7-as psl. Vytautas Volertas. „Varpai“ – miręs ir vėl pakilęs almanachas.
- 8-as psl. Vilis Normanas. Jie turi lietuviško kraujo.



Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus bei jo eksponatai. A. Vaškevičiaus nuotraukos

Užrašai iš Sūduvos: Marijampolės Tauro partizanų ir tremtinių muziejus

STASYS GOŠTAUTAS

Marijampolėje yra daugiau staigmenų, negu iš karto galėtų atrodyti. Tiesa, ji buvo mano tėvo ir, aišku, mano pirmasis miestas, tėvas ten buvo apskrities viršininkas, o aš, ketverių metų berniukas, eidavau su juo pasi-vaikščioti. Tai buvo paskutinis tėvo darbas Lietuvoje. Tad aplankyti Marijampolę man visados nuostabu. Šį kartą Magdalenos Stankūnės ir jos pusbrolio dr. Jono Kaminsko dėka man teko daugiau pamatyti ir pabendrauti.

Marijampolė yra žinomas švietimo centras. Tai istoriškai patvirtina dvi gimnazijos – Marijonų ir Rygiškių Jono (Jono Jablonskio slapyvardžiu) pavadinta gimnazija. Bet apie tai – kitą kartą. Be švietimo, Marijonų gimnazijos ir cukraus fabriko

Marijampolė buvo žymi savo partizanine veikla. Kai vokiečių okupacijos laikais generolui Plechavičiui prireikė rinktinės padalinio, du tūkstančiai karo mokyklos kursantų visi kaip vienas stojo į generolo padalinio gretas. Deja, jį greitai išformavo vokiečiai. Sovietams užėmus Lietuvą antrą kartą, Marijampolės apylinkėse ilgai veikė „Tauro“ partizanų būriai, ilgai nepamirštas Vytautas Gavėnas, žinomas kaip „Vampyras“. 1950 m. jis buvo priverstas nusižudyti, kad nepapultų gyvas rusų stribams į rankas.

Marijampolės „Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejus“ yra retas visoje Lietuvoje. Dar yra „Genocido aukų muziejus“, įsteigtas Vilniuje 1992 m., tačiau kitokio pobūdžio. Šiuo metu sumanus Tauro muziejaus direktorius yra Justinas Sajauskas. O mintis įkurti partizanų muziejų kilo politinei kalinei Aldonai Vilutienei. Jai padėjo, jei neklystu, mūsų Jono Kaminsko pusbrolis, tremtinio sūnus, dailininkas Artūras Kaminskas. Nežinau, kodėl tokių muziejų Lietuvoje nėra daugiau. Yra keletas kuklių ekspozicijų kraštotyros muziejuose. Labai jau kuklūs – Kaune, Obeliuose, Alytaus ka-reivinėse, Druskininkuose ir, rodos, kiek reikšmingesnis Panevėžyje. Yra ir kitokių partizanų muziejų, vertų aplankyti, pavyzdžiui, Paberžėje (Kėdainių rajone): „1863 m. sukilimo muziejus“, kur Antanas Mackevičius suorganizavo 250 sukilėlių būrį barono S. Šilingo dvare. Tad paskutinius du šimtmečius (nuo 1794 m.) Lietuva gyveno kaip partizanė.

Iš partizanų muziejų Tauro muziejus – geriausias ir didžiausias, nors galėtų turėti geresnes patalpas ir daugiau vietos ekspozicijoms. Juk čia prisimenamos didžiulės aukos tų, kurie beviltiškai gynė visą Sūduvą. Parodų salėse kasdien su naujais objektais eksponuojami tremtinių ir partizanų kovų laikotarpio ginklai, archyviniai dokumentai, nuotraukos, žmonių atsiminimai. Tie objektai patys savaime nėra nuostabūs, bet istorinio konteksto suvokimui be jų negalima apsieiti. Ypatinga vieta paskirta vieno apygardos įkūrėjų kunigo Antano Yliaus ir jo bendražygių nuotraukoms ir objektams. Atskira vieta paskirta legendiniam partizanui Juozui Lukšai-Daumantui.

Vienoj iš salių, mano didžiausiam nustebimui, radau pirmų sovietų okupacijos metų plano vykdytojų nuotrauką. Tų, kurių tikslas buvo surašyti visus buožes, mo-



POKARIO LIETUVOJE KOVODAMI PRIEŠ OKUPANTUS ŽUVO APIE 30.000 PARTIZANŲ, TAURO APYGARDOJE 7.000. BEVEIK VISI IŠLIKĘ PERĖJO TREMTĮ IR LAGERIUS.

kytojus, intelektualus, apskrities valdininkus, ūkininkus, turėjusius daugiau negu trisdešimt hektarų. Vienu žodžiu, visus, neįstojusius į komunistų partiją ir atsisakiusius bendradarbiauti. Taigi šitų išdavikų ir stribų pavardės ir nuotraukos išsaugotos ir šiandien rodomos kartu su nukankintų tremtinių eksponatais.

Tad Tauro muziejus, nors ir kuklus, yra labai prasmingas, kaip pavyzdys, jog istoriją galima atitaisyti. To lauktų kitos aštuonios apygardos (o jų buvo iš viso devynios) – kaip įrodymas, kad beveik dešimtį metų trukęs pasipriešinimas sovietų smurtui buvo gerai organizuotas, vertas tautos pagarbos ir padėkos. Tauro muziejus – vienintelis, kuris beveik šešiolika metų pildė šią spragą. Tai garbė Marijampolei! Dabar reikėtų daugiau dėmesio skirti Sibiro aukoms, kurių skaičius didžiulis. Reikėtų pradėti nuo pirmųjų caro tremtinių. Sužinotume, kiek Lietuvos tenai iškentėjo ir kiek jos liko gyvos. Istorija galėtų tai patikrinti. □

Laura Sintija Černiauskaitė

KVĖPAVIMAS Į MARMURĄ

(Ištrauka iš romano)

Jo akys buvo rudos, tankia rainele, tarsi iš plieno – jokio vaikui būdingo minkštumo. Kai Izabelę atvedė į grupę, jie visi kaip vienas atsigrėžė į duris ir nuščiuvo. Izabelė sustingo mirtinoje tyloje, varstoma penkiolikos porų nemirkusinių akių. Ir šit iš kampo atvilnijo judesys, trumpas, nežymus krustelėjimas – *jis* prispaudė prie lūpų kumštelį ir plykstelėjo rainelių plienu. Turbūt kietumas ir buvo jo ryškiausia savybė – šiurpus kietumas. Izabelė susvyravo ir loštelėjo, lyg gavusi smūgį iš stipresnio priešininko, ir vos girdimas jos kulnelio brūkstelėjimas per kilimą – nevalingas atsakas į vaiko judesį, staiga nutraukė tylą. Kažkur sumirksėjo akys, krustelėjo pirštelis, iš marškinių raukšlės iškrito trupinys, ir popietė vėl suošė lyg vėjui papūtus. Tik rudakis tebestovėjo prie lango, įsmeigęs į Izabelę dygų, tiriančių žvilgsnį. Kumštelyje jis kažką laikė.

– Iljuša, ką ten turi?.. Kur gavai vinį? Nekišk į burną! – paliepė auklytė.

Vaikas – nė krust. Tik grėžia Izabelę siaurais vyzdžių smeigtukais.

– Ilja, tuoj pat išsitrauki iš burnos vinį ir atiduodi man, – pakartojo auklytė.

Iljos vyzdžiai staiga išsiplėtė, lyg norėjo perduoti užgintąją vinį Izabelei, bet ši supasavo, skubiai nudūrė akis į kilimą, kur skriejo į roges įkinkyti laibakojai elniai ir išsiviepe eskimai pliaukšėjo botagais. Net keista – kilimas naujutėlis, gurgždėjo po kojomis lyg nepramintas sniegas, ir ji kvailai mindžikavo, klausydama to magiško gurgždėjimo. *Susiimk*, tarė sau, *kas gi tau darosi*. Reikėjo tik pakelti akis ir atlaikyti vaiko žvilgsnį. Tik tiek.

Kai Izabelė pagaliau išdrįso tai padaryti, Iljos kakliukas trūktelėjo, jis be garso sužiaukčiojo ir vėl lyg niekur nieko nuožmiai blykstelėjo akimis.

– Ilja!.. Ką – tu nurijai ją?.. – sušuko auklytė.

Ji pripuolė prie vaiko ir papurtė, lyg tikėdamasi, kad vinis iš ko iškris kaip grąža iš automato. Ilja, atrodo, buvo prie to įpratęs. Jis susitraukė ir klusniai suglebo, tarytum išsiuntė dvasią į nepasiekiamas kūno gelmes.

– Nepurtykit... Jis prarijo... – sukuždėjo Izabelė.

Po keleto minučių ji jau stovėjo direktorės kabinete ir susijaudinusi stebėjo, kaip jos vaikystės draugė su alchemikės tikslumu beria į puodelius kavą ir užpila plona garuojančia čiurkšle. Išgirdusi naujieną, Beatričė Brašiškienė baigė terliotis su kava, ramiai pastatė garuojantį arbatinį ant padėklo ir pasakė:

– Sakei, kad nori mergaitės.

– Taip, bet dabar...

– Nesuprantu, kam tau antras bernas. Be to, Ilja Voronovas – ne pats tinkamiausias variantas.

Izabelė pritariamai linktelėjo. Ji žinojo, kad turi išklaudyti Beatričės kontrargumentų, taikiai patylėti, o tada pakartoti savo sprendimą. Jai nepadarė įspūdžio nė tai, kad *to Voronovo kilmė neaiški, kad jis greičiausiai turi čigoniško kraujo, ir buvo rastas geležinkelio stotyje dešimties mėnesių toks išsekęs nuo bado ir šalčio, kad niekas netikėjo, jog išgyvens, kad tai negalėjo nepakenkti jo psi-chikai – jam užėinantys nemotyvuotos agresijos priepuoliai, pagaliau šešerių metų vaikas yra per didelis*.

– Mesk jį iš galvos. Nuvesiu pas mažiukus, – baigė bauginimų tiradą Beatričė.

– Noriu šito arba jokio, – tyliai atrėmė Izabelė.

Jos žodžiuose nuskambėjo toks užsispyrimas, kad Beatričė tik skėstelėjo rankomis.

* * *

Ilja mikliai apsirengė. Laiptų aikštelėje Izabelė pasiūlė jam delną, bet šis tik prunkstelėjo ir pasibjaurėjęs nustraksėjo žemyn.

Saulė tiesiog draskė akis. Markstydamiesi

judu žingsniavo per pažliugusią automobilių stovėjimo aikštelę ir džiaugėsi, kad šviesos perteklius kol kas išvadavo juos nuo kalbų. Saulė viską palengvino, nukreipė dėmesį į kovą su spinduliais, o per tą kovą tarp moters ir vaiko atsirado nebylus bendrumas.

Pušyne saulė atsitrenkė į lają, ir šviesos šukės pažiuro pro spyglius. Neteikė šitos naštos abu staiga sutriko, stabtelėjo ir instinktyviai atšlijo vienas nuo kito. Dabar jau reikėjo atsimerkti ir susižvalgyti.

Izabelė beviltiškai ieškojo išraiškos savo veidui, Iljos akys po kepure lakstė kaip žvėriūkščio, uodžiančio, iš kurios pusės jam gresia pavojus. Staiga ji juste pajuto akimis minkštą, gaivią kaip vaisiaus žievelę Iljos odą, nuo to minkštumo ir Izabelės veide beregint atsirado švelni išraiška.

– Mėgsti suptis? – tyliai paklausė ji.

– Ne, – taip pat tyliai atsakė Ilja.

– Bet čia yra supynės?

Jis tylėjo.

– Čia turėtų būti supynės. Nuvesi mane?..

– Aš nenoriu suptis, – spardydamas sniego plutą sumurmėjo vaikas.

– Aš noriu. Eime.

Sūpuokles rado proskynoje. Medinės laipynės po šiaudiniu stogeliu, čiuożykla, karuselė.

– Palaikyk, – Izabelė įbruko Iljai rankinę ir įsitaisė ant sūpuoklių.

Sūpynių švytuoklė išmetė ją tarp saule nu-



Regimanto Tamošaičio nuotr.

Laura Sintija Černiauskaitė (g. 1976 12 08) – jaunosios kartos lietuvių rašytoja. Prozininkė, dramaturgė, poetė. Išleido du novelių ir pjesių rinkinius, du romanus. Už 2006 m. parašytą romaną „Kvėpavimas į marmurą“ L. S. Černiauskaitė šiemet apdovanota Europos Sąjungos literatūros premija. Už naujausiąjį romaną „Benedikto slenksčiai“ rašytojai šiemet paskirta K. Barėno literatūrinė premija.

taškytų kamienų ir vėl sugrąžino prie apačioje laukiančio berniuko. Šis mindžikavo nudūręs akis, lyg svetimkūnį gniauždamas prie striukės Izabelės rankinę.

Staiga dirstelėjo į ją ir nusivaipė.

– Kas?.. – uždususi šūktelėjo Izabelė.

– Durnai atrodot, – sumurmėjo Ilja.

– Kas, kas?.. Negirdžiu!..

Izabelė išsigando, kad neatsakingai praleido svarbų momentą. Sustabdė sūpuokles ir tiriamai, o kartu tarytum atsiprašydama nužvelgė vaiką.

– Atsek rankinę, – paprašė ji. – Ten yra kai kas *tau*.

Tai buvo maišelis šokoladu glaiestytų zefyrų. Izabelė ilgai trainiojosi po prekybos centrą, kol juos išrinko, – Beatričė prigrasė atvykti tuščiom, tad reikėjo vogčia įteikti Iljai malonias, lengvai sunaikinamas lauktuves. Pavargusi sukinėtis po kepininių skyrių, Izabelė pagaliau nusižiūrėjo zefyrus – iš išorės elegantiškai žvilgančius, o viduje – akinamai baltus. Pati jų nemėgo, bet jie atrodė tobulai gražūs ir priminė jūros kriaukles.

Ilja įsispitrėjo į zefyrus nieko nesakančiu žvilgsniu. Jai tik dabar dingtelėjo – galbūt jis pirmą kartą mato tokį saldumyną.

– Tai zefyrai. Desertas.

Ilja pasimuistė, kažką sumykė. Dėbtelėjo į Izabelę, lyg ši jam trukdytų.

– Žinai, ką? Aš nusiųsiu ir dar valandžiukę pasisupsiu... O tu paragauk, gerai?

Izabelė išsisupo tiek, kad batelių nosys susilygindavo su apatinėmis pušų šakomis, tenai ją aptaškydavo pro spyglius byrantys saulės trupiniai, ir ji instinktyviai užsimerkdavo.

Užsimerkdavo saulėje ir atsimerkdavo šešėlyje.

Ką aš čia veikiu? – staiga dingtelėjo jai. *Juk supuosi, kad pasirodyčiau jam laisva ir paprasta. Aš ir vėl galvoju tik apie save.*

Pyktelėjusi ant savęs Izabelė nulipo nuo supynių ir apsidairė – Ilja stovėjo atokiau nusigręžęs, nusvarinęs galvą, tarp kamienų švietė tik raudonas kaip veršio liežuvis gobtuvas. Paširdžiuose sukilo keistas nerimas – vaiko pečiai trūkčiojo, jis trumpam kilstelėdavo galvą ir vėl, lyg ši būtų per sunki, skubiai nuleisdavo ir susiriesdavo – sniego fone, tarp vienodų tiesių kamienų, tas pasikartojantys judesys atrodė grėsmingas ir kažkoks netinkamas.

Izabelė prišoko vos liesdama kojomis žemę.

Iš vaiko burnos pliūpsniais liejosi vėmalų čiurkšlė. Jis kiauktelėjo lyg pasiutęs lapiukas ir vos juntamu judesiu pavarė Izabelę šalin.

Ant žemės šiureno tuščias šokoladu ištepliotas maišelis.

Nereikėjo palikti jo vieno su tais prakeiktais zefyrais, dairydamasi, ar jų niekas nemato, pyko Izabelė.

Ji lyg užkerėta žiūrėjo į sniege plintančią kakavinę dėmę.

Vėjas priplakė maišėlį prie šiurkščios kamieno žievės, Izabelė pasilenkė, bet gūsis, lyg erzindamas, staiga išplėšė jį iš rankų, nuskradino per sniegą, iškėlė į orą ir išpūtė. Izabelė suplojo, celofanas cyptelėjo ir subliūško tarp delnų, ir ji susijuokė, pergalingai mojuodama Iljai maišeliu.

Šis atlaidžiai vyptelėjo. Tik tiek. Paskui žiūrėjo, kaip Izabelė artėja visa iškaitusi nuo gaudynių, ir iš jos prasagstyto palto lyg seselės chalatas švysčioja baltas megztukas. Balti drabužiai Iljai atgrasūs, juos vilkintys žmonės paprastai ko nors iš jo tikisi, bet niekada aiškiai to nepasako.

Smulkus Iljos veidelis, iš tolo kietas ir tamsus, Izabelei priėjus krustelėjo kaip vėjo pajudintas žiedynas. Ne, tai dar nebuvo žiedas – greičiau susiskliautęs pumpuras, kietai į mazgą suspausti asmenybės žiedlapiai, baugščios, bežadės linijos.

Ir niekas negalėjo žinoti, kada prasidės sprogimas, koks jis bus ir ką subrandins. □

Žvelgti į ramų dangaus pakraštį...

Alfonsui Šešplaukiui-Tyruoliui – 100

ALDONA RUSECKAITĖ

Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis buvo poetas, vertėjas, literatūros mokslininkas, nagrinėjęs Lietuvos ir lietuvių literatūros ryšius su kitomis literatūromis, pasaulinių enciklopedijų bendradarbis, antologijų redaktorius, eseistas, kritikas, recenzentas. Anot poeto Kazio Bradūno: „*Tai retas šviesuolis, kuris taip viso savo gyvenimo darbuotę yra pašventęs vien literatūrai.*”

Alfonsas Šešplaukis gimė Linkuvoje, kaip pats sakė – „*senųjų žiemgalių žemėj*”, 1909 m. rugsėjo 10 dieną (pagal naująjį kalendorių rugsėjo 23 dieną). Savo autobiografijoje apie gimimo dieną jis rašo: „*Buvo ramus, tykus vasaros pabaigos pavakarys, ir gal dėl to nėra man didesnio malonumo, kaip žvelgti į ramų dangaus pakraštį su tykiais pilkais debesėliais tuo metų laikotarpiu.*” (autobiografija rašyta 1990 m., iš jos dar bus cituojama – A.R.). Tad šį rudenį minime rašytojo šimtmetį.

Šešplaukių šeimoje augo keturi vaikai – be Alfonso buvo dar du vyresnieji broliai Vladas ir Leonas bei sesuo Aleksandra (vadinama Olese). Brolis Vladas – pirmasis Alfonso mokytojas – mokė skaityti ir rašyti lietuviškai. Tada buvo vokiečių okupacijos metai, dar tebesiautė Pirmasis pasaulinis karas, į namus atkeliaudavo vokiškų knygų su gražiomis spalvotomis iliustracijomis. Berniukas jau tada pramoko vokiečių kalbą, galbūt tai nulėmė, kad vėliau Šešplaukis labai domėjosi vokiečių literatūra, vertė šios tautos poetų kūrybą į lietuvių kalbą. Vaikystėje, besimokant Mažeikonių pradžios mokykloje, dar teko pasimokyti ir rusų kalbos. O kai jaunuolis išlaikė egzaminus į pirmąją Linkuvos gimnazijos klasę, vėliau autobiografijoje prisipažino: „*Tai buvo bene laimingiausia ir džiaugsmingiausia diena mano gyvenime. Atrodė, kad vienuolikmečiui atsiveria naujas pasaulis su neribotom dvasinių polėkių galimybėmis.*”

Kūrybos kelias Alfonsą Šešplaukį įtraukė gana anksti. Dar būdamas ketvirtokas redagavo sieninį laikraštėlį tėviškėj per vasaros atostogas. Jau rašė vaikams eilėraščius, pasirašinėdamas A. Putinėlio slapyvardžiu, spausdino „Žvaigždutėje”. Nuo 1923 m. sugalvojo slapyvardį Tyruolis. Slapyvardis ilgainiui taip prigijo, kad žmonės tiesiog nežinojo, kaip šį darbštų kūrėją vadinti – Šešplaukiu ar Tyruoliu. Kodėl būtent Tyruolis? „*Sunku pasakyti, kas čia lėmė – ar polinkis į tuo būdvardžiu nusakomą būdo savybę, ar pomėgis laikytis nuošaliai, ‘traukti į tyrus’ pagal įgimtą intraversinį charakterio bruožą. Kad ir kaip būtų, dėl tokio taip anksti, dar vaiko amžiuje, atsiradusio slapyvardžio (gal tai pasąmonės ‘krikšto vardas’?) visada jaučiaus ne visai jaukiai...*” – taip apie slapyvardžio pasirinkimą autorius rašo autobiografijoje. Šeštoje klasėje Tyruolis jau buvo prirašęs gana daug eilėraščių ir jo draugo brolis, slapta nugriebęs eilėraščių pluostą, 1925 m. Klaipėdoje išspausdino hektografu rinkinėlį, pavadindamas „Vyturėlio” vardu. Vėliau autorius prisipažino, jog jo poezijai didžiulę įtaką turėjo Maironio „Pavasario balsai” ir poema „Jaunoji Lietuva”. Turbūt visą gyvenimą Maironis poetui buvo nenugalimas idealas, iš jo Tyruolis mokėsi klasikinio eiliavimo. Po daugelio metų A. Šešplaukis ištyrinėjo klasiko literatūrinį palikimą ir parašė vertingą studiją „Religinis pradas Maironio kūryboje.”

Baigęs Linkuvos gimnaziją, 1928 m. Šešplaukis įstojo į Lietuvos universiteto Kaune Teologijos – filosofijos fakultetą. Studijavo germanistiką, lituanistiką ir pedagogiką-psichologiją. Jis buvo laimingas, galėjęs klausyti garsių profesorių, tokių kaip Maironis, Juozas Eretas, Vincas Mykolaitis-Putinas, Stasys Šalkauskas, vyskupas Mečislovas Reinys, Pranas Dovydaitis, Juozas Balčikonis, paskaitų.

1933 m. baigęs universitetą, Šešplaukis dėstė germanistiką ir lituanistiką Kauno Jėzuitų gimnazijoje, Marijampolės marijonų gimnazijoje ir Valskybinėje Šiaulių gimnazijoje. 1944 m., artėjant antrajai sovietų okupacijai, su didžiąja rašytojų banga pasitraukė į Vakarų. Tyruolis buvo mokslo žmogus, Vienos universitete susipažino su profesoriumi J. Nadleriu. „*Jis man pasiūlė disertacijos temą ‘Herderis ir Pabaltijo tautos.’ Kadangi Vienos universitetas netrukus buvo uždarytas, disertaciją jau karui pasibaigus, apgyniau Insbruko universitete pas J. Nadlerio mokinį prof. Enzingerį (prof. Nadleris jau buvo išėjęs į emeritus).*” (Iš autobiografijos). Tyruolis aktyviai sekė kitų rašytojų kūrybą, jautė gan skaudžią kartų sandūrą, susiklosčiusią Vokietijoje, kai gyveno DP stovyklose. Dėl ligos negalėjęs dalyvauti Lietuvių rašytojų tremtinių suvažiavime 1947 m., jis rašo Stasiui Santvarui (laiškai saugomi Maironio lietuvių literatūros muziejuje – A.R.): „*Tikiuos, kad suvažiavimas bus įnešęs sveikos darnos tarp vyresniųjų ir jaunesniųjų, kurios taip trūko savo metu ir gal dar trūksta. Man rodos, viena didžiausių dėmių mūsų tremties kultūriniam gyvenimui buvo tas nelemtas zyliojančios karvės pavyzdžiu pasireiškęs kritikos užsidegimas. (...) Mūsų vadinamai kritikai trūksta išsiauklėjimo: aš manau, kad tai ne lietuviško būdo savybė mėtytis iš kraštutinumo į kraštutinumą. Argi negalima apie dalyką pakalbėti ramiai, nuosekliai, rimtai? Antra, dar ir literatūrinės erudicijos trūksta mūsų kritikams... Aš niekad nebuvau jaunesniųjų priešas, dargi savo metu ne vienam padėjau, bet jų dabar ne vienas su grėsniu uverūmu mane puola. Lygiai kaip ir visus, kurie tebesisieja su Maironio tradicija.*” (1947 07 27) Laiške, rašytame tą pačią dieną ir Antanui Vaičiulaičiui, Šešplaukis yra dar atviresnis: „*Kūrybinio darbo sąlygos sunkios. Tremty čia išsigalėjo savotiška ‘rivalizuojanti’ kritika, kuri ne vieną ir vyresnį kūrėją pritrenkė, ir tat reikia laikyti tremčiai garbės nedarančiu reiškiniu. Įvartytas kyls tarp vad. ‘maironininkų’ ir ‘antimaironininkų’ (modernistų). Aš pats buvau paruošęs sonetų ir eilių rinkinį, bet, akivaizdžiai tokių uverių rėksnių, kokių pas mus buvo atsiradę, geriau tuos dalykus pasidėti į savo stalčių ir turėti šventą ramybę! Net ir Šekspyro sonetų čia neleisiu (dirbau dvejus metus).*” Vokietijoje buvo sunkios gyvenimo sąlygos, laiškuose skundėsi dėl lėšų, maisto stokos, netgi dėl rūkalų.

Po penkerių pedagoginės ir mokslinės veiklos metų Austrijoje ir Vokietijoje, 1949 m. Šešplaukis išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas – pirmiausia į Čikagą, o vėliau į Niujorką. „*Netekęs tėviškės ir tėvynės, svetur vis ieškojau Lietuvos vardo. Dirbdamas Kolumbijos universitete Niujorke, aptikau plačias literatūrines studijas apie Šekspyro ryšį su Lietuvos istorija. (...) Po keliolikos metų persikėlęs į Norte Dame universitetą, ėmiau rinkti medžiagą apie Lietuvą pasaulinėje poezijoje. Iš to atsirado antologija ‘Nemarioji žemė’, išleista Bostone 1970 m. (Iš autobiografijos). Tyruolis tyrinėjo Šekspyro gyvenimą bei kūrybą ir parašė studiją „Šekspyras Lietuvoje” (1966), taip pat išvertė šio poeto sonetų – „Šekspyro sonetai” (1964). Daug laiko mokslininkas sugaišo temai – Lietuva pasaulinėje poezijoje. Šešplaukis parengė knygą „Nemarioji žemė: Lietuva pasaulinės poezijos posmuose. Antologija”, kuri išleista Bostone 1970, Kaune – 1972. Niekas nebuvo iki tol ėmęs šio tokio nepaprastai vertingo ir įdomaus darbo – surinkti tekstus iš pasaulinės poezijos apie Lietuvą. Surinkta poezija apima net 700 metų laikotarpį. Lietuvoje 1994 m.*



išėjo A. Šešplaukio-Tyruolio knyga „Lietuvių ir pasaulinės literatūros baruose”. Dalis šios knygos skiriama moksliškai išnagrinėti temą „Lietuva pasaulinėje poezijoje”. Knygoje pateikiama įspūdinga panorama įvairiuose kraštuose išleistų raštų, minėjusių Lietuvą.

1929–1999 m. A. Šešplaukis-Tyruolis parašė ir išleido per 50 knygų – originaliosios poezijos, prozos ir poezijos vertimų, literatūrinės kritikos ir memuarinės literatūros.

Labai svarbu pažvelgti į Alfonso Tyruolio poeziją, nes tarp daugelio literatūrinių darbų svarbi jo poezija. Lietuvoje išleido rinkinį „Pavasario saulėj” (1935), o svetur: „Kelionė” (1950), „Laukų liepsnos” (1953), „Sacra Via” (1961), rinktinė „Metų vingiai” (1963), „Diemedžio paunksnėje” (1974), „Šiapus ir anapus saulės” (1989). Tarp pamintų knygų – kelios yra sonetų, Lietuvoje talentingų sonetininkų labai nedaug, prie tokių skiriame ir Tyruolį. Kaip ir daugelis egzodo poetų, taip ir Alfonsas Tyruolis, daug rašęs nelaimingos ir ilgesingos benamystės tema. Yra kūryboje ir labai subtilių žmogiškos egzistencijos eilučių:

*Laimės trumpa valandėlė
Tartum kristalas trapi,
Ko, epušėle,
Sidabro lapeliais drebi?*

(Eil. „Epušėlei”).

„Tokio jautraus dialogo su gamta, su visu Dievo pasauliu, su neaprepiama būtim yra paberta ir vėlesnėse čionykštėse Alfonso Tyruolio knygoje. Aplamai susimąstymo, net teologinio žvilgsnio į viską poeto posmuos vis tolydžio gausėja.” (Kazys Bradūnas). Tyruolis kaip poetas buvo optimistas. Net ir sunkaus atodūso kontekste kūryba turi būti džiaugsminga:

*Kam tas liūdesys, mano drauge:
Nors deimantu ašara žiba,
Ne žudančio skausmo, bet džiaugsmo
Pamilkime gyvą kūrybą.*

(Eil. „Kam tas liūdesys”).

Kalbėdami apie Alfonsą Tyruolį kaip poetą, negalime jo aplenkėti ir kaip vertėjo. Jo net kūrybinis kelias prasidėjo, kaip minėta, vertimu. Nuo pat jaunystės metų jis iš įvairių svetimų kalbų vertė lietuvių kalbon pačius būdingiausius vieno

Nukelta į 8 psl.

Kunigas, kūręs kiną

RAIMUNDAS MARIUS LAPAS

Šiandien „Draugo“ kultūrinio priedo skaitytojams siūlau artimesnę pažintį su vienu pirmųjų JAV gimusių lietuvių kunigų – Juozu Miliausku. Mums jis įdomus ne tiek dėl pastoracinio darbo, kiek todėl, kad jis – knygų autorius, dramaturgas, režisierius, muzikas ir net pirmojo Amerikoje sukurto lietuviško vaidybinio kino filmo autorius. Neatsitiktinai Miliauską pasirinkome straipsnio herojumi – juk šiemet minime JAV lietuvių kinematografijos šimtmetį.

Juozas Miliauskas gimė Simono Miliausko ir Ievos Navickaitės-Miliauskienės šeimoje 1890 m. balandžio 2 d. Centralia, Pensilvanijoje. Jo tėvas Simonas imigravo į JAV 1868-aisiais. Būsimasis kunigas lankė Skrantono pradinę ir vidurinę mokyklą, 1910 m. baigė St. Mary kolegiją. Po to įstojo į St. Joseph seminariją Dunwoodie, Njujorko valstijoje. 1915 m. liepos 15 d. Skrantono Šv. Petro katedroje buvo išventintas į kunigus.

Dar būdamas studentu ir vėliau klieriku, Juozas Miliauskas rašė ir laikraščius, važinėjo su paskaitomis po lietuvių kolonijas. Kolegijoje ir seminarijoje aktyviai dalyvavo ne tik sportinėje, bet ir muzikinėje, su drama ir daile susijusioje veikloje. Mėgo pademonstruoti ir savo literatūrinius gabumus.

Metus ištarnavęs vikaru Šv. Kazimiero parapijoje Pittstone pas kunigą Juozą Kasakaitį, 1916 m. Miliauskas buvo paskirtas dviejų parapijų klebonu – Wanamie ir Nanticoke. Abiejose vietose jis tikintiesiems lietuviams pastatė po bažnyčią. Daug kas teigia, kad Wanamie šventykla yra viena gražiausių lietuviškų bažnyčių tose apylinkėse. 1932 m. balandžio 17 d. kunigas Juozas buvo paskirtas Šv. Trejybės parapijos klebonu Wilkes-Barre.

Taip ir netapęs „Draugo“ redaktoriumi

Kunigas Juozas buvo produktyvus žurnalistas. Rašė straipsnius tikėjimo ir visuomeniniais klausimais. Labai populiarios tarp Amerikos lietuvių buvo ir jo knygelės: „Kas bails“ (dviejų veiksmų komedija, vertimas iš anglų kalbos, išleista 1915 m. Čikagoje), „Bolševizmas“ (1920 m. South Bostone), „Katekizmas mažiems vaikams“, parengtas pagal naujausius ir labiausiai paplitusius

anglų kalboje katekizmus, pritaikytas daugiau toms parapijoms, neturinčioms parapiinių mokyklų (1932 m. Wilkes-Barre), „Nusišypok – didelis juokų rinkinys“ (1935 m. Wilkes-Barre), „Šventoji valanda – maldų ir giesmių rinkinėlis“ (1939 m. Wilkes-Barre). 1940-aisiais „Garso“ spaustuvė išleido penkis Miliausko sceninius veikalus – komedijas bei farsus. Kitų jo veikalų išliko tik rankraščiai, nors kai kurie, pvz. „Vytautas Didysis“ ir „Knygnešiai“ buvo statomi saviveiklininkų. Miliauskas taipogi sukūrė žodžius populiariai dainelei „Blynai“, kurią, beje, dainuodavo ir Lietuvoje.

1921 m. kunigas Juozas redagavo Wilkes-Barre leidžiamą „Ameriką“. Kunigui Fabijonui Kemėšiui nutraukus darbą Čikagoje, Tėvai marijonai redaguoti „Draugo“ dienraštį kvietė Miliauską, tačiau šis atsisakė.

Jam klebonaujant, 1934 m. Šv. Trejybės parapija įsigijo 21 akrų žemės parapijos kapinėms, o 1937 m. kunigo Juozo dėka buvo kapitaliai atremontuota bažnyčia. 1942 m. Skrantono vyskupas paskyrė Miliauską Skrantono vyskupijos jaunų kunigų kvotėju. Kurį laiką jis buvo ir Jėzaus Nukryžiuotojo vienuolyno bei senelių prieglaudos Elmhurste direktorius. Daugiau nei penkiolika metų kunigas Juozas buvo Skrantono vyskupijos lietuvių seselių vienuolių vizitatorius.

Ne tik dvasiškis, bet ir visuomenininkas...

Miliauskas pasižymėjo ir kaip visuomenės veikėjas. Jis buvo Amerikos lietuvių kunigų vienybės išdininkas ir vicepirmininkas, 1928–1932 m. ėjo Lietuvių Romos katalikų susivienijimo Amerikoje vyriausiojo dvasios vado pareigas. Kunigas Juozas šias pareigas taipogi ėjo ir Amerikos lietuvių vargonininkų sąjungoje.

Jo politinė veikla ypač išryškėjo Pirmojo pasaulinio karo metu. Jis aktyviai dalyvavo Tautos fonde, kuris rūpinosi sulaukti *De jure* pripažinimo Lietuvai iš JAV valdžios. Raginamas savo buvusio klebono Jono Kasakačio, kun. Miliauskas kartu su kunigu Vincentu Bartuška vyko į Vašingtoną, lankė senatorius ir Kongreso narius, antrąsyk kartu su advokatu Jonu Lopato išgavo leidimą atsisukti nuo lenkų ir per visą Ameriką praveisti piniginę rinkliavą Lietuvai. *De jure* pripažinimo klausimu Miliauskas su lietuvių delegacija buvo apsilankęs net pas tuometinį JAV prezidentą Wilsoną.

... bei pirmasis lietuviško vaidybinio filmo Amerikoje kūrėjas

Kažkodėl rašytiniuose šaltiniuose (net „JAV lietuvių vardyno“ antrame tome, išleistame „Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto“ Vilniuje 1998 m.) klaidingai pažymima, jog „1917 nufilmavo savo inscenizuotą veikalą (pirmasis lietuviškas filmas JAV)“... Iš tikrųjų, buvo kiek kitaip.

„Nauji krutantieji paveikslai! Lietuviu naujai uszsidejusiu bendrove atsiszaukia prie JUS, BROLIAI LIETUVIAI IR LIETUVAITES, atsilankyti ant musu KRUTANCZIU PAVEIKSLU grynai paimtu isz Lietuviu Amerikiecziu gyvenimo. Apart to pamatysite ir dabartines baisios Europoje KARES, ir puikius kitu szaliu paveikslus...“ Toks stambių raidžių plakatas Naujųjų metų išvakarėse 1916 m. gruodžio 31 d. kvietė Wanamie miestelio lietuvius į Kizio ir Kvietkausko bendrovės kino seansą. Tai vienintelis išlikęs dokumentas, bylojantis apie šios firmos bandymus kurti lietuvišką kiną Amerikoje. William Kvetkas-Kvietkauskas, gimęs 1894 m. Wilkes-Barre, nebuvo joks kino operatorius – jis buvo energingas jaunas lietuvis



Kadrai iš Kizio ir Kvietkausko kino b-vės kronikos apie trečiąsias lietuvių dienas 1916 m. liepos 4 d. Pensilvanijoje.

patriotas, dalyvavęs Tautos fondo ir Lietuvos vyčių organizacijose. Tačiau jo giminaitis Antanas Kizis buvo pramokęs valdyti kino projektorių, ir jaunuoliai nutarė pasinerti į naują meno sritį – kinematografiją. Tai buvo 1916 metų vasarą. Vyru-kai nutarė sudaryti būsimas kino seansų programą iš dviejų dalių – pasaulinių įvykių kronikų ir lietuviškų aktualijų. Pasaulio įvykių kronikas jie išsinuomodavo iš amerikiečių filmų platintojų („Gyvenimas Kinuose, Szveicarijoje zaislai ziemos laike, Egipte kelione nug Kartagijos in Tunis, Holandijoje Vollendam, Ryme Popiezius Pius X, Indijoje paproczie gyventoju, Turkijoje szventincyzios ir rumai, Italijoje luotai“). Tačiau svarbesnis seansų akcentas buvo jų pačių nufilmuotos aktualijos – lietuviškos kino kronikos: „Lietuviu Vycziu 4tas kongresas Wilkes-Barre PA, Treczia Lietuviu die-na Valley View parke liepos 4-ta d. 1916 m, Imty-nes A. Kundroto ir M. Wallo, Muszytnes L. Pikuna ir R. Shappert“. Seanso kulminacijos viršūnė – „vienatinis veikalas pasaulyje lietuviu artistu suosztas Meile ir turtas komedija krutamuose paveiksluose“. Filmo siužetas vyksta Navickų (kun. Miliausko mamos tėvų – RML pastaba) ūkyje. Kad filmas pasirodytų ekrane, keli entuziastai sudėjo reikalingą sumą: 100 dol. paaukojo „Meilė ir turtas“ scenaristas kunigas Miliauskas, 25 dol. – John Bunak, 200 dol. – projekto sumanytojas William Kvetkas. Jie ne tik pirkto reikalingą rekvizitą, bet ir samdė amerikietį – profesionalą kino operatorių iš Filadelfijos. Filmo scenarijų parašė kunigas Juozas Miliauskas, o aktoriai parinkti iš jo vadovaujamo „Amerikos lietuvių muzikalinės draugystės“ Pensilvanijoje: Mary Kizis (Onutė), William Pilkonis (Vincukas), Catherine Kizis (motina), Frank Varanowage (tėvas), Julia Mikulis ir Mary Kanauskas. Įdomu pastebėti, kad filmo sumanytojai ir atlikėjai buvo dvi šeimos: Kvietkauskų (William – sumanytojas, jo žmona Catherine Kizis Kvetkas filme vaidino motina) bei Kizių (Mary atliko Onutės vaidmenį, o Mary brolis buvo šios bendrovės bendrakūrėjas ir kino mechanikas). Kita detalė – naujametinis seansas vyko Franko salėje, kurios savininko anūkas buvo kunigo Miliausko sūnėnas. Tačiau filmo premjera įvyko ne Wanamie, o Pittstone. Rengėjai premjeros metu uždirbtus 75 dolerius paaukojo Tautos fondui. Vėliau šis filmas buvo rodomas Skrantone, Wilkes-Barre, Liucerne bei kitose Pensilvanijos lietuvių kolonijose. Filmą matė ir Njujorke gyvenantys lietuviai. Anot W. Kvetkaus ir Mary Kizis, „Meilė ir Turtas“, ko gero, buvo paliktas kažkurioje bažnyčioje, neatsiimtas, galbūt net į šiukšliną dežę išmestas.

Tokia, deja, tragiška užsklanda pirmam lietuviškam vaidybiniam kino filmui, sukurtam lietuvių išeivių saviveiklininkų 1916 m. vasarą Pensilvanijoje. Šio filmo scenaristas kunigas Juozas Miliauskas mirė 1975 m. Wilkes-Barre. □



Kizio ir Kvietkausko kino b-vės 1916 m. naujametinio seanso plakatas. Nuotraukos iš R. R. archyvų

Vytauto Strolia muzikinė kolekcija Klaipėdos universitete

DANUTĖ PETRAUSKAITĖ

Su Vytautu Strolia, gimusiu 1928 m. Mažeikiuose ir 1949 m. apsigyvenusiu JAV, užmezgiau ryšius dar sovietiniais laikais – deivintojo dešimtmečio pabaigoje, rinkdama medžiagą apie Klaipėdoje pirmosios Lietuvos nepriklausomybės metais veikusią S. Šimkaus konservatoriją. Tarp jos auklėtinių buvo ir Juozas Strolia – garsios muzikų dinastijos pradininkas. Deja, tuo metu jis jau buvo miręs, tad teko kreiptis į jo sū-

gyti senąsias šelako plokšteles, jas perrašyti į kompaktines plokšteles ir prikelti naujam gyvenimui. Tačiau paprašiau, kad visą likusį turtą jis perduotų Klaipėdos universitetui. Juk Klaipėda – jo tėvų miestas, kuriame jie baigė muzikos mokslus ir sumainė žiedus. Vytauto žmona – Irma Trakytė – taip pat kilusi iš Klaipėdos krašto. Vytautas neprieštaravo, netgi buvo apimtas didžiulio entuziazmo. Aš irgi džiaugiausi, nes buvau įsitikinusi, jog visų kultūrinių vertybių kaupimas viename mieste, Vilniuje, yra žalingas centralizacijos reiškinys, o jaunam Klaipėdos universitetui būtina turtinga ir nuolat atsinaujinanti biblioteka.

2004 m. buvau Vytauto pakviesta apsilankyti pas jį ir pasirinkti Klaipėdai reikalingą literatūrą. Bet tai padaryti nebuvo taip lengva. Derėjomės dėl kiekvienos knygos, kurios Vytautui kėlė brangius prisiminimus. Ant tos, su kuria ryždavosi atsivežinti, jis dėjo savo atspaudą lyg bylodamas, kad tai jo gyvenimo dalis. Pavyko supakuoti 16 nemažos apimties dėžių ir į Klaipėdą atsivežti knygų dovanojimo aktą. Atsisveikindama supratau, kad Vytauto daugiau nebepamatysiu, bet net neįtariau, kad man dar kartą teks pabuvoti jo namuose. Mat Vytautas supakuotų dėžių taip ir neišsiuntė, netgi jas atplėšė. Matyt, skirtis su šiuo turtu buvo labai sunku, be to, nuolat dirbant muzikologinį darbą, jam prireikdavo įvairiausios literatūros, kurios jis ieškodavo ir Klaipėdai skirtose dėžėse.

Apie joki fonotekos gabenimą į Vilnių, o bibliotekos – į Klaipėdą nebuvo nė kalbos. Vytautas rengė plokštelių aprašus, vis dar papildydavo savo lentynas naujais leidiniais ir kompaktiniais įrašais. Skirtis jam su kolekcija reikė prarasti savo esybę ir gyvenimo tikslą.

Bet tas gyvenimas netikėtai nutrūko – 2007 m. kovo 29 d. Vytautas Strolia mirė. Jo našlė Irma buvo pasiryžusi pagelbėti siunčiant biblioteką į Klaipėdą. Bet, kaip pasirodė, tas darbas reikalavo ne tik fizinių jėgų, dėžes kilnojant stačiais laiptais iš rūsių, bet ir nusimanymo darant atranką. Pirmoji drąsiam žygiui ryžosi Mažvydo bibliotekos Muzikos skyriaus vedėja Eglė Marčėnienė, praėjusių metų rudenį nuvykusi į Vytauto namus ir supakavusi plokštelių siuntą. Supratau, kad ir man nėra ko ilgiau laukti.

Užteko visko – pasiryžimo ir sveikatos, trūko tik vieno – pinigų. Jokios vilties neturėjau jų gauti iš finansinius sunkumus patiriančio Klaipėdos universiteto, tad teko kreiptis į Mažosios Lietuvos Fondo tarybos pirmininką Vilių Trumpjoną ir buvusį Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininką Vytautą Kamantą. Šie asmenys iš karto suprato reikalo svarbą, nes puikiai žinojo ilgametę Vytauto Strolia veiklą, todėl, dideliu mano džiaugsmu, pinigų davė ir vienas, ir kitas. Jų užteko kelionei bei siuntinio išlaidoms padengti. Už tai esu jiems nepaprastai dėkinga, kaip ir visiems aukotojams, kurių lėšomis pavyko atlikti šią kilnią misiją. Labai daug padėjo ir Klaipėdos universiteto bibliotekos direktorė dr. Janina Pupelienė, pastaruosius penkerius metus neprarasdama vilties susilaukti dovanotos bibliotekos ir susira-

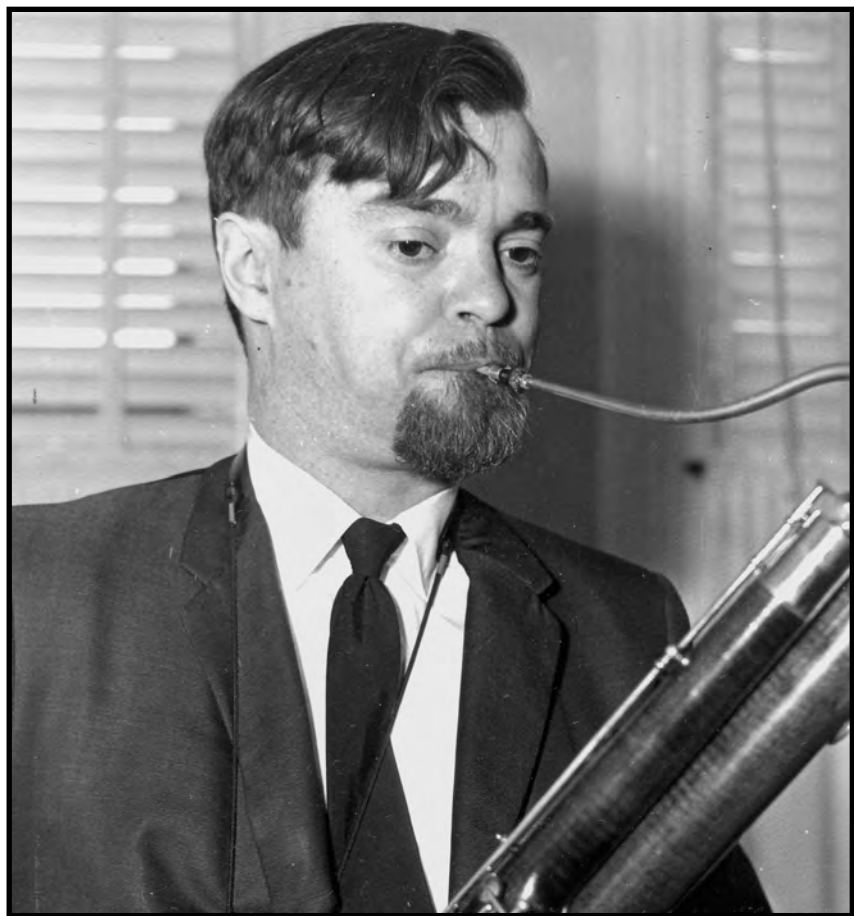


Straipsnio autorė su Vytautu Strolia. 2004 m.

šinėdama tiek su Vytautu, tiek ir su jo žmona Irma.

Idėtos viltys pasiteisino. Šį kartą, pritariant Irmai ir Vytauto broliui Faustui, pavyko supakuoti jau 70 dėžių, į kurias tilpo ne tik biblioteka, bet ir E. Marčėnienės paliktos fonotekos dalis. Pavyko aptikti ir kelias Juozo Strolia dėžes su unikalia Klaipėdos krašto medžiaga. Taip pat buvo supakuoti ir Vytauto rankraščiai – jo dar nespėtos išspausdinti diskografijos, rodyklės, laiškai įvairiems muzikams. Dirbant šį darbą, labai pagelbėjo Irma, suteikusi man ne tik savo pastogę, bet ir įvairiuose rūsių užkaboriuose atradusi užslėptų plokštelių ir knygų. Už tai jai nuoširdi mano padėka.

Smagu, kad visas šis krovinys – jau po Klaipėdos universiteto Menų fakulteto stogu. Jis yra saugiai įkurdintas šalia dr. Kazio Pemkaus bibliotekos-archyvo. Artimiausiu metu kolekcija bus pradėta tvarkyti, įtraukiant leidinius į elektroninį katalogą, į kurį ir dabar galima žvilgtelėti iš kiekvieno kompiuterio (<http://ku.library.lt>). Į Klaipėdą plaukia siuntinys ir iš Čikagos. Jo siuntėjas – Faustas Strolia. Taigi Klaipėdos universiteto biblioteka bus papildyta nauju fondu, kuris bus pavadintas Strolia vardu. Turint omenyje Muzikologijos institute esančią dar ir kitą išseivijos muzikų medžiagą, dr. K. Pemkaus surinktą muzikinę literatūrą, galima drąsiai tvirtinti, kad Klaipėdos universitetas palaipsniui tampa didžiausiu lietuvių egzodo muzikinės kultūros vertybių kaupimo ir tyrinėjimo centru. Dėl to ši mokslo ir studijų institucija įgyja savo išskirtinumą kitų aukštųjų Lietuvos mokyklų kontekste. □



Vytautas Strolia studijų metais.

nus – Vytautą bei Faustą. Ir jie iš karto atsiliepė, abu buvo geranoriški: siuntė man tėvo dokumentus, laiškus, natas, tokiu būdu padėdami ruošti monografiją. Vytautas buvo itin šiltas ir betarpiškas, dažnai skambindavo telefonu ir mes ištisas valandas kalbėdavome apie lietuvių muziką ir muzikus.

Susitikti su juo pavyko 1991 m. pabaigoje, pirmą kartą viešint JAV. Jei jo brolis Faustas nuoširdžiai mane globojo Čikagoje, tai Vytautas išskėstomis rankomis priėmė savo namuose Fair Lawn, NJ. Štai tuomet ir pamačiau jo garsiąją kolekciją, apie kurią man ne kartą pasakojo ir rašė. Ji buvo patalpinta rūsyje, kuriame stovėjo daugybė spintų, lentynų, patefonas ir darbo stalas. Prie jo Vytautas ir praleisdavo valandų valandas, rengdamas įvairias diskografijas, rodykles bei rašydamas straipsnius. Atrodė, lyg būčiau pakliuvusi į antrą J. Žilevičiaus archyvą. Apie kiekvieną leidinį ar garso įrašą Vytautas pasakojo su didžiule meile. Visi jie buvo rūšiuojami pagal dalykinę, abėcėlinę ar chronologinę sistemą. Vytautas rinko visa, kas buvo susiję su lietuvių muzikine kultūra – knygas, laikraščius, žurnalus, koncertų programėles, natas, dainynus, žinynus, enciklopedijas. Ir pats buvo kaip vaikščiojanti enciklopedija, mintinai žinojo datas, įvykius, pavardes. Šiek tiek mokėdamas jidiš kalbą, žinių apie Lietuvą ieškojo net New Jersey leidžiamame žydų laikraštyje. Labiausiai Vytautas didžiavosi plokštelėmis. O didžiutis buvo kuo – per daugelį paieškos metų jis sukaupė didžiausią užsienio šalyse leistų lietuviškų plokštelių kolekciją.

Metams bėgant, kolekcija augo. Vytautas ėmė kaupti ir kompaktines plokšteles, prenumeravo spaudą iš Lietuvos. Dažnai kalbėdavomės apie šios kolekcijos ateitį. Supratau, kad retų plokštelių rinkinį jis norėtų padovanoti Martyno Mažvydo bibliotekai. Ir jo sprendimą palaikiau. Juk šios bibliotekos Muzikos skyrius visą laiką svajojo įsi-



Juozas Strolia (sėdi iš kairės) su sūnumi Vytautu. Stovi iš kairės sūnūs Faustas ir Herkulis. Čikaga, 1967 m.

„Varpai” – miręs ir vėl pakilęs almanachas

VYTAUTAS VOLERTAS

Šiais drumzlinais laikais periodinių leidinių Lietuvoje – kaip žuvelių dekoratyviniame tvenkiny. Žibančių, blizgančių, mažų, didelių. Smulkiosios narsto, siuva lyg pakvaišusios, smalsuolių greitai pastebimos. Stambesnės ramiau šliaužioja pakraščiais, patraukdamos tik kantresnių stebėtojų žvilgsnius. Miestuose kioskai žvilga nuo žaibuojančių viršelių, kuriuos atvertus, akis degina įmantriausios įvairovės.

Tarp lėčiausių, stambiausių ir mažarėksnių yra žurnalas „Varpai”. Tai literatūros almanachas, kasmetinis, 300 psl. apimties, miręs ir vėl pakilęs, iševijoje užtinkamas retai. „Varpai” įsikūrę Šiauliuose, Dainų g. 98–45, vyr. redaktorius – Leonas Peleckis-Kaktavičius. Žurnalas buvo pradėtas leisti 1943 m., tačiau okupacijos jį užgniaužė. Atgijo tik 1986 m., pasklidus laisvės dvelksmui. Taigi šių metų numeris yra jubiliejinis, jau dvidešimtas nuo atgimimo.

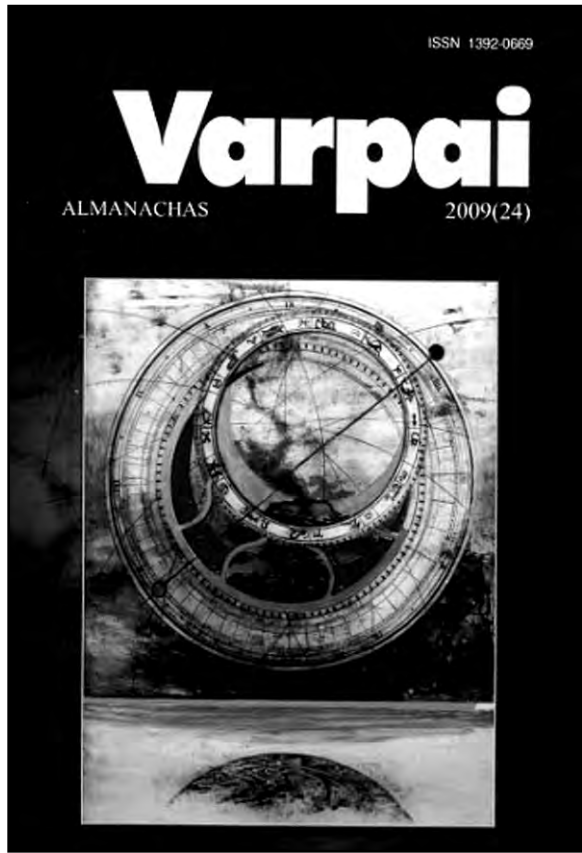
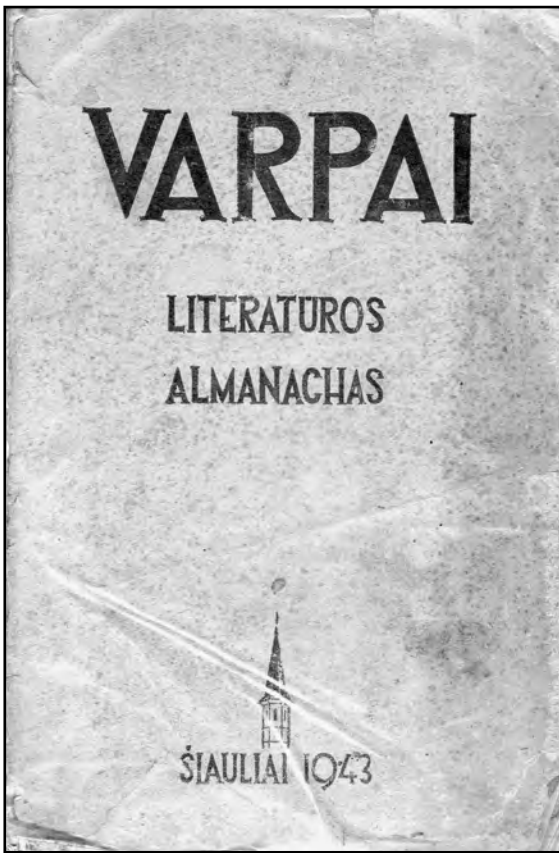
„Varpai” yra įdomūs ir savo adreso „provincialumu”. Leidžiami Šiauliuose, toli nuo mūsų didmiesčių (Vilniaus ir Kauno) kultūrinio šurmulio, tačiau redakcinė kolegija (Viktorija Daujotytė, Algirdas Gluodas, Donaldas Kajokas, Vytautas Martinkus), žurnalo turinys ir visa jo nuotaika, išvaizdos nepamirštant, yra rimtai „centristinė”. Didoka finansinė parama leidiniui ateina iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo bei Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondų. Taip pat pagrindiniu rėmėju žurnalas laiko UAB „Rūtą” – saldinių verslą. Be to, prisideda kitos penkios bendrovės ir vienas Seimo narys. Taigi, „provincialumas” padeda, nes Vilniuje ar Kaune verslininkai ir politikai kultūrinius darbus sunkiai pastebi. Į rėmėjų gretas įsijungęs Seimo narys ir visos UAB bei VĮ susilaukia skaitytojų įvertinimo. Jubiliejinis numeris turi 304 psl. ir šia savo sukaktimi niekur tuščiai nepasigiria. Pirmasis viršelio puslapis intriguoja J. Plikionytės techn. ofortu „Rytų erdvė”, o ketvirtasis – į ramybės idiliją šaukiančiu J. Daniliausko „Baltu takeliu” (drobė, akrilas).

Žurnalo turinys pradedamas trimis Vinco Mykoliaičio-Putino eilėraščiais, spausdintais „Varpuose” 1944 m., antrame žurnalo numery. Toliau – Viktorija Daujotytė, besizvalganti po tūkstantmetės Lietuvos moterų likimus ir štai ką atradusi: „Moterų iškilumo požiūriu stipriausia dabar atrodo dailėtyra ir čia galima tikėtis naujų atradimų.”

Tikėdamiesi naujų atradimų, pažvelkime į šioje „Varpų” laidoje publikuojamą beletristiką. Jurgio Jankaus romano „Niekam nereikalingi” tąsa užima daugiau nei dvidešimt puslapių. Jonas Mikelinuskas – keturias dešimtis puslapių. Nemaža vietos skirta airio O’Flaherty ir kitų trijų anglų apsakymų vertimams. Randame Laimos Petrauskienės apsakymą ir Jono Užurkos romano ištrauką. Kukliai, bet maloniai atrodo Silvijos Peleckienės publikacija – devynios noveletės, supoetinta meditacinė proza.

(Kiek vėliau nei šis „Varpų” numeris pasirodė Silvijos Peleckienės novelečių rinkinys „Laukianti stebuklo”. Jame telpa 29 trumpi romantizuoti, uždari vaizdai, lyg gilūs rentgeno dūriai į žmogaus gyvenimą, pilnai nusaką, kas tuose dūriuose rasta – meilė, sudabartinta praeities, ramybė, skausmas. Skausmo šiose noveletėse iš tikrųjų yra mažai, nes ir skaudžių valandų išdavos paverčiamos ramybe, pavyzdžiui, pasakojime „Suplazdėjo”. Ši knygelė yra tarsi vaistai ieškančiam dvasinės pusiausvyros, lyg taikus pasišaipymas iš vėliausioje literatūroje prievarta įterpiamų šlykštumų ir žmogaus niekinimo. Leidinėlio turiniui gražiai tinka dvi V. Virkau iliustracijos. Išleido „Neoprintas” Šiauliuose.)

Didokais eilių pluoštais su autorių duomenimis čia prisistato poetai Kornelijus Platelis, Simona Orinska, Eduardas Miežėlaitis, Gintaras Krapavičius, Ineza Juzefa Janonė, Gasparas



Pirmasis „Varpų” numeris (1943 m.) ir naujausias (2009 m.)

Aleksa, Janina Jovaišaitė. Taigi prisimenami ir seni klasikai (tegul ir komunistinės rikiuotės), nepamirštami jaunesni.

Gausu eseistinio, kritinio, apžvalginio, prisiminimų pobūdžio darbų. Rasime Tomą Venclovą, Vacį Bagdonavičių ir kitus. Įdomūs rašytojų (Putino, Baltušio, Borutos, Grušo, Railos, Ivanauskaitės, Gedos, Apučio) laišakai Aušrai Marijai Sluckaitei.

Šis almanacho numeris, kaip ir ankstyvesnė, „Varpus” paverčia tarsi lietuvių literatūros gyvenimo klėtimi. Kiti panašaus pobūdžio žurnalai,

mažesni ir stambesni, dažnesni ir lėtesni, daugiausia taškosi dabartyje. „Varpai” kaupia dabartinę derlių šalį „pernykščio”, saugo jį savo aruoduose ir, atrodo, neskirsto jo pagal nuotaikas ar redakcijos nusiteikimus. Skaitytojai sprendžia, kas yra vertingiau – sostinė ar provincija, „Varpai” ar „Metai”, „Nemunas” ar kas nors kita.

Labai įdomus yra ir „Varpų” vyr. redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius. Rašytojas, literatūros specialistas, meno žmonių stebėtojas ir bičiulis, kantrus darbininkas, net stebėtinai kantrus. □

Vincas Mykolaitis-Putinas

BOBŲ VASARA

Laukuose voratinkliai
Šilko siūlais draikos,
O krūtinėj nerimą
Kelia mintys paikos.

Mėlynakės vasaros
Paskutinės viltys
Ar nė šitą rudenėlį
Man neišsipildys?

Kad sužvengtų juodbėris
Po seklyčios langu,
Tai pasveikinčiau, kaip brolių,
Rudenėlį brangų.

O kad aukso žiedą man
Ant piršto užmautų,
Ar ne šaunią mergužėlę
Tas bernelis gautų?

Draikosi voratinkliai –
Plonos laimės gijos.
Taip svajoja mergužėlė –
Tikisi ir bijos:

Baigias bobų vasara,
Neramu krūteinei.
Nušalnojo diemedžiai,
Rūtos ir jurginai.

Liūdi vienos paliktos
Klėties sienos plikos –
Čia ir godos vasarinės
Nušalnoję likos.

„Varpai”,
1943 m. publikacija

Jie turi lietuviško kraujo

VILIS NORMANAS

Emigracija Lietuvoje tapo rimta problema. Vis daugiau žmonių išvyksta ieškoti laimės į svečias šalis, o vadinti save lietuviais tik mažai daliai tautiečių yra garbė. Tačiau nereikėtų pamiršti, kad ne vienas praeityje garsus žmogus, kaip ir ne viena šiandieninė garsenybė, turi lietuviško kraujo. Vieni tai pripažįsta, kiti neprisimena, bet faktai tokie.

Didžiausi revoliucionieriai

Paskutinės proto revoliucijos autorius Imanuelis Kantas manė, kad jo protėviai kilę iš Škotijos, tačiau tyrinėtojai nustatė, kad filosofo prosenelis Richardas Kantas – baltų kraujo, atkilėlis nuo Priekulės, kuri yra dabartinėje Lietuvoje.

Prosenelis apskritai nemokėjo vokiečių kalbos, o jo sūnus įsikūrė Klaipėdoje (Memelyje). Jis buvo pentinų dirbėjas ir perdavė savo profesiją sūnui, Imanuelio Kanto tėvui Johanui Georgui, kuris persikėlė į Karaliaučių. Taigi Priekulėje ir Klaipėdoje turėtų stovėti vieno iškiliausių visų laikų filosofo paminklai, liudijantys lietuvišką jo kilmę.

Seksualumo revoliucijos autorius Sigmundas Freudas savo trumpoje autobiografijoje 1925 m. rašė, kad jo tėvo šeima po ilgų persekiojimo metų migravo iš Lietuvos per Galiciją į vokiškąją Austriją. Tai patvirtino ir psichoanalizės tėvo draugas biografas Ernestas Jonesas, knygoje „The Life and Work of Sigmund Freud”.

Neneigiantis savo lietuviškų šaknų Sigmundas Freudas dalyvavo įkuriant Pasaulio Žydų Mokslo institutą Vilniuje, atidarytą 1925 metais.

Mąstytojas ir dailininkas

Lietuvoje, Kaune, 1906 m. sausio 12 dieną gimė ir čia užaugo vienas iškiliausių XX a. mąstytojų, filosofas Emmanuelis Levinas. Nors per Antrąjį pasaulinį karą jam ir jo šeimai teko bėgti iš mū-

sų krašto, filosofas nepamiršo savo gimtinės, tyrinėjo litvakų kultūrą ir net pasiliko lietuvišką pavardės galūnę.

2006 m. gegužės 2-ąją ant namo, kuriame gyveno filosofas (Karaliaus Mindaugo pr. 37), minint 100-ąsias jo gimimo metines, buvo atidengta memorialinė lenta, skirta šio mąstytojo atminimui.

Dailininkas Isakas Levitanas gimė 1861 metais Kybartuose. Tai dar vienas iškilus išeivis iš Lietuvos, savo darbais sužavėjęs ne tik Rusijos, bet ir viso pasaulio meno mylėtojus. Nors Isakas Levitanas dažniausiai vadinamas rusų dailininku, vis dėlto jis turi ir lietuviško kraujo.

Dvasiniai vadovai

Dar vienas pasaulyje garsus žmogus, gyvenęs Lietuvoje, o šiuo metu mokantis kabalos tokias žvaigždes kaip Madonna, Demi Moore bei Paris Hilton – Michaelis Laitmanas – pasaulinio Kabalos studijų centro vadovas, 22 knygų apie kabalą autorius, gyvenęs Vilniuje, vėliau emigravęs į Artimeuosius Rytus.

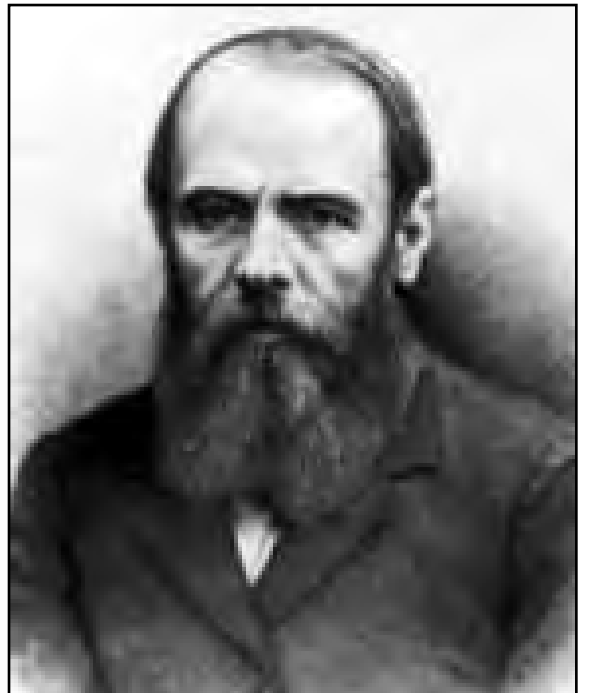
Jo tiesiogines paskaitas apie kabalą visame pasaulyje stebi milijonai žmonių, būtent šis vyras yra vienas iš įtakingiausių mokytojų ir dvasinių vadovų po Romos popiežiaus ir Dalai Lamos.

Buvusio popiežiaus Jono Pauliaus II šaknys taip pat Lietuvoje. Jo motina – Emilia Kaczorowska – Wojtyła turėjo lietuviško kraujo.

Ryškiausios muzikos žvaigždės

Garsi dainininkė Pink (Alecia Moore), dažniausiai neužsimena, kad jos mamos Judy Moore proseneliai yra kilę iš Lietuvos. Nors šios dainininkės kraujas toks maišytas, kad vargu ar apskritai galima kalbėti apie kokią nors tautybę, tačiau paneigti akivaizdžių faktų irgi negalima.

Visai kitaip nei Pink elgiasi ne ką mažiau garsios grupės „The Calling” lyderis Alexas Maxas Bandas. Kalbėdamas apie savo kilmę viename interviu jis pasakė: „Manyje susimaišę tiek skirtingo kraujo, kad sunku jums viską trumpai paaiškinti. Mano proseneliai gimė Paryžiuje. Tėvo šei-



Fiodoras Dostojevskis

ma yra iš mažos šalies – Lietuvos (kurį laiką tėtis čia augo, o vėliau persikėlė į Romą)”.

Taigi šis vaikinai net turėdamas kelių tautybių kraujo mišinį nepamiršta paminėti Lietuvos.

Grupės „Red Hot Chili Peppers” lyderio Anthony Josepho Kiedžio prosenelis Antonas Kiedis taip pat buvo lietuvis. Šis faktas yra gerai žinomas, nes pats atlikėjas noriai apie tai kalba, tik vis nesiryžta aplankyti savo prosenelių gimtinės.

Tarp tikrovės ir pramano

Jeigu moksliškai būtų įmanoma iš kiekvieno žmogaus kraujo nustatyti kokių tautybių priemaišų jis turi, greičiausiai lietuviams galėtume vadinti nemažą dalį pasaulio gyventojų. O kur dar tik spėjamų ryšių su Lietuva garsenybių sąrašas – Fiodoras Dostojevskis, Levas Tolstojus, išgalvotas Hanibalas Lekteris...

Kažkada Lietuva buvo didelė valstybė, kažkada visi žmonės buvo viena šeima, kažkada mūsų apskritai nebuvo. Nors dabar esame tik trys milijonai ir mums gresia visiškas išnykimas, vargu ar kol gyvuos žmonija išnyks lietuviškas kraujas, jis teka milijonų žmonių venose, nors jie patys kartais to ir nežino. □

Alfonsui Šešplaukiui-Tyruoliui – 100

Atkelta iš 4 psl.

ar kito laikotarpio pasaulinio garso poetus, prozininkus ir juos spausdino periodikos puslapiuose. Daugiausiai vertė J. V. Gėtė, F. Šilerį, V. Šekspyrą, Novalį, R. Tagorę, Dantę ir kitus. Alfonsas Tyruolis yra pripažinęs, jog versti – tai krimsti kietą riešutėlį. Kadangi poetas vertė keletą dešimtmečių, tai ir pati vertimų specifika šiek tiek keitėsi, anksčiau verstus eilėraščius teko koreguoti. Versdamas Tyruolis laikėsi originalo formos ir tradicijų. Rašytojas aktyviai vertė ir prozos kūrinius, ypatingai iš vokiečių kalbos. Beje, laiškuose Tyruolis yra skundęsis, kad daug gerų jo vertimų rankraščių Lietuvoje išblaskė vėjas, nes traukdamasis į Vakarų nespėjo jų paimti su savimi.

Tyruolis sudarė keletą antologijų iš lietuvių poetų kūrinių: „Marijos žiedai” (1932), „Marijos žemė” (1959), „Žvaigždžių sonatos” (1981) – poezija skirta M. K. Čiurlioniui; „Vainikas, kryžius, lelėja” (1984) – antologija, skirta Šv. Kazimierui. Iš laiško B. Brazdžioniui: „*Kazimierinė antologija... Jei nėra Maironio, tai turi būti Brazdžionis, kaip jo įpėdinis.* (Tyruolis prašo Brazdžionio eilėraščių Šv. Kazimiero tema – A. R.) (...) *Kartą pas K. Binkį (bene Balsių dvarelyje, netoli mano tėviškės) buvęs jo sumanytas poezijos 'konkursas', ir vienas poetas ar ne per 30 min. parašęs gal geriausių savo eilėraščių. Dėl to kai kas ir nebenori tikėti į tradicinį 'įkvėpimą'.*” (1983 03 16).

Kai Bostone buvo pradėta leisti 1953 m. „Lietuvių enciklopedija”, Tyruolis iš karto įsijungė į bendradarbių gretas. Daugiausiai jis pateikdavo medžiagos apie vokiečių literatūrą ir jos autorius.

Iš tikrųjų Tyruolio kūrybos kraitis yra didžiulis, sunku net suvokti, jog tiek gali padaryti vienas žmogus, nors ir per ilgą gyvenimą. Be jau minėtų darbų, jis yra parašęs vadovėlių mokykloms, mokslinių studijų, daugybę straipsnių įvairiomis temomis – kritikos, recenzijų, apžvalgų, kurie spausdinti lietuviškoje periodikoje, monografiją „Linkuva” (1979).

Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis buvo ateitininkas, priklausė „Šatrijos” korporacijai, lietuvių rašytojų draugijai, lietuvių žurnalistų sąjungai, Kolumbijos ir Notre Damo universitetų profesorių draugijoms. Lietuvių katalikų mokslo akademijos, Lituanistikos instituto narys. 1997 m. apdovanotas lietuvių rašytojų draugijos literatūrine premija už viso gyvenimo kūrybą ir didelį įnašą į lietuvių literatūrą.

Rašytojas mirė 2006 m. birželio 6 d. Jis palaidotas Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse Čikagoje.

Savo autobiografiją A. Tyruolis-Šešplaukis užbaigia tokiu sakiniu: „*Priimk, brangi tėvyne Lietuva, šias kuklias dovanėles kaip padėką už visą tai, ką buvai davusi savo neužmirštamaj padangėj!*”

A. Šešplaukis-Tyruolis nuo pat Atgimimo pradžios artimai ir bičiuliškai bendravo su Maironio

lietuvių literatūros muziejumi. Kiekvieną kartą atvažiavęs į Lietuvą būtinai aplankydavo muziejų, dovanojo eksponatų – archyvalijų, knygų, dailininko A. Varno tapytą portretą. Ir savo garbingą devyniasdešimtmečio jubiliejų rašytojas panoro švęsti Maironio namuose, kurie jam buvo artimi nuo Poeto laikų. Tad 1999 m. rugsėjo mėnesį muziejuje vyko A. Šešplaukio-Tyruolio jubiliejinė šventė. Susirinko daug literatūrinio talento gerbėjų, buvusių mokinių, kraštiečių, šiaip bičiulių ir pažįstamų. Tyruolis buvo be galo kuklus žmogus, prieš jubiliejų jis prašė nesutelkti dėmesio į jo asmenį, bet geriau pristatyti paskutinąją knygą „Goethe. Gyvenimas ir rinktinė poezija”, kurią paskyrė 250-osioms garsiojo pasaulio klasiko metinėms. Jubiliejinio vakaro metu rašytojas taip pat siūlė prisiminti jo literatūrinio darbo septyniasdešimtį, nes 1929 m. buvo išleista pirmoji Tyruolio knyga – B. Bjoernsono romanas „Solbako Sinevė”, kurį jis išvertė studentaudamas ir paskatintas rašytojo Antano Vaičiuliaičio.

Po jubiliejaus atkeliavo iš Čikagos laiškas, kuriame jis rašo: „*Grįžęs iš tos neeilinės šių metų kelionės, dar kartą nuoširdžiai dėkoju už surengtą literatūrinę popietę ir mano knygų parodą dvejuos sukakties proga, ypač paminint Goethės 250 metų gimimo sukaktį, o ir mano kūrybinio darbo 70-metį.*” (Iš laiško A. Ruseckaitei 1999 09 18). Taigi jo paties amžiaus sukaktis rašytojui kaip ir nesvarbi, daug labiau rūpėjo darbai, knygos, kūryba. Tad ir A. Šešplaukio šimtmečio sukakties proga verta prisiminti jo didžiulį indėlį į literatūrinį bei kultūrinį lobyną. □